

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 811. 133. 1' 373. 45: 811. 111

ЗАПОЗИЧЕННЯ ІЗ СТАРОФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ТА З ЛАТИНИ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Галина Рабош

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Ukraine, tel. (032) 239-41-98,
e-mail: galina.rabosh@gmail.com*

Запозичення з старофранцузької мови та з латині дають можливість розглядати французьку мову як мову дублетів. Французька мова широко використовує суфікси і префікси, запозичені з класичної латині для утворення наукових термінів та слів класичної французької мови.

Ключові слова : запозичення, деривати, префікси.

Французька мова належить до романських мов, тобто мов, які розвинулися з народної (вульгарної) латині. До початку I тисячоліття до народження Ісуса Христа, Франція була заселена кельтськими племенами. Після завоювання цих земель Ю. Цезарем у 58 році на цих територіях була поширена народна (вульгарна) латина, яка стала джерелом зародження французької мови. Саме на цей період (V-VIII ст) припадає так званий галло-романський період розвитку французької мови, де вульгарна латина набула особливостей, що відрізняли її від латині, якою розмовляли в інших регіонах Римської імперії. Щодо старофранцузької мови галло-романського періоду (V–IX ст.) варто зазначити, що словниковий запас її був досить обмежений. Вважається, що словник цього періоду налічував близько 12 000 слів [2, с.34]. До цих слів додалися в V ст. декілька сотень германських слів, таких як: francs, burgondes, visigoths після завоювання Франції германцями. Ці терміни складають загалом словник військової та побутової термінології французької мови: bannière, brandir, éperon, étrier, hache, maréchal, guerre, cresson, gazon, gerbe, marais, grappe, jardin, hanneton [2, с.35]. Деякі з цих слів були, в свою чергу запозичені англійською мовою.

Старофранцузький період (IX -XIII) з його діалектом латині північної Галії перетворився на окрему мову (langue d'oïl) [2, с.30] з власною граматиною. Це був період формування мови, коли розвивалася мова, література, складалися поеми (chansons de gestes), найкращим зразком якої є "Пісня про Роланда".

Процеси збагачення словникового запасу французької мови відбувалися в XII столітті, а надто в XIII столітті, що пов'язано значною мірою і з змінами в суспільному розвитку людства, з кардинальними змінами в манерах одягатися, їсти, працювати. До сьогодні залишилися декілька десятків слів цього періоду, які означали конкретні поняття рослинного світу, одягу, тварин,

сільськогосподарський реманент. І саме в цей період французька мова набула своєї особливої самобутності, колоритності та неповторності. Її лексика збагатилася численними синонімами, сталими виразами, прислів'ями, дериватами і композитами багато з яких функціонують у сучасній французькій мові. Щоб передати дії, виражені дієсловами *se tuer, se battre, s'amuser* (битися) можна було вдаватися до майже 20 синонімів чи лексичних виразів. Це був значний крок в історії розвитку французької мови, а також її збагачення запозиченнями з інших мов.

Серед слів старофранцузької мови, які збереглися донині, можна навести наступні: *noir, vert, rouge, blond, gris* (кольори), *bois, bouleau, chemin, chargue, chène, cresson, étrier, guerre, hair, orgueil, ruche, souche, talus, verne* та інші, які сформували базову лексику французької мови. Багато слів цього періоду зазнавали радикальних фонетичних змін чи зникали. Отже, було б неправильно вважати, що старофранцузькі терміни канули в лету та безслідно зникли з активного словника французької мови. До слова, 75% з 1 775 слів з "Пісні про Роланда" (1080 р.) існують в сучасній французькій мові, тобто після тисячолітнього їх існування. Такі слова, зазнавши орфографічних і фонетичних змін, збереглися у класичній французькій мові. Як до прикладу, термін *il*, змінився на *oil*; а пізніше *ceil*; з кінця XII ст. – існує сучасний варіант *oeil* (око); на основі *vis* утворилося *le visage*; *ore* – *orevoir*; Поодинокі слова, як *lendit* в незмінній формі збереглося донині та означає ярмарку, яку організовували ще в середні віки в Сен-Дені.

Інколи старофранцузькі слова зазнавали не тільки фонетичних, але й лексичних змін, як у словах *maréchal, soupe, bois, vénerie* – полювання на собак, звідки утворилося *venaison* – м'ясо крупних тварин, *fauconnerie* – дресування орлів для полювання. Численні слова та вирази що стосувалися термінів полювання зовсім змінили свої значення. *fauconnerie* – соколиний двір, *fauconnrière* – мисливська сумка; *furter* – полювати з орлами. Сьогодні це нові значення (*fouiller partout*) – нищпорити. До прикладу, термін *maréchal* від лат. *marescalus* спочатку вживався до осіб, які доглядали коней *marah-scale*; пізніше – до королівських слуг, яким довіряли догляд за кіньми. Згодом – застосовувалося до осіб, які призначалися для формування бойових загонів.

Таким чином численні старофранцузькі терміни, маючи латинські корені, зникали відповідно до змін суспільного розвитку. Вони були витіснені їх новими конкурентами і були замінені на більш літературні терміни, як до прикладу: такі слова *liesse, goupil, fayard, accire braie, souquenille, hanp, fief, vilain* були замінені на *joie, renard, hêtre, tuer*. Та попри все, велика частка таких слів старофранцузької мови збереглася донині у сучасній французькій мові: *captif, sente, choir, périr, aboi, savoir, temps, faire; obséquosité, flagornerie*; в місцевих назвах: *moutier, essart, sylve, bièvre, plessis*; в сталих виразах *sauf* у виразі *sain et sauf*; *noise*; у виразах: *chercher noise; peu ou prou; à la queue leu leu, mort ou vif, bouche bée; d'orès et déjà, être féru de, il en est ainsi*. Ці слова також збереглися в регіональних мовах Франції: *companile, fayard, seille, bastide* etc. Це, на думку французьких лінгвістів, так звані **fossiles linguistiques** [2, с.35] (лінгвістичні

перли) – тобто віджиті, застарілі елементи мови, які складають вокабулярні труднощі при читанні таких текстів, але які є невід’ємною частиною стилю дописувача. Тому чимало французьких письменників вдавалися до вживання саме такої неординарної лексики. Так Моріс Женева в своїх творах оперує наступними термінами: *goupil*, *Messire*, *compaing*, *il s’avise*, *clenche*, досягаючи певного ефекту архаїчності, колориту минулих часів та прагнення донести до читача дух певної епохи. Доречно сказати, що саме такі слова і вирази нерідко використовуються і в сучасних суспільно-політичних текстах, в публіцистиці.

Варто зазначити, що французький лексичний словник поповнився також завдяки внутрішнім мовним ресурсам, тобто шляхом 1. комбінації двох чи трьох слів та приєднання, що спричинило утворення сталих виразів: *aller à pied*, *avoir peur*, *prendre femme*, *boire à petit traits*, *avoir envie*, *tomber en raiason* etc. Якщо говорити про старофранцузькі слова, які збереглися у численних виразах сучасної французької мови, до них можна віднести такі ключові слова старофранцузької мови, які мають латинські корені: як: *férir*, *fur*, *insu*, *laps*, *chère*, *us*. Вони стали часткою сталих виразів та доволі часто вживаються в сучасній політичній, економічній, правовій лексиці: *au fur et à mesure*; *à son insu*, *sans coup férir*, *dans un laps de temps*, *faire une bonne chère* та інші. 2. шляхом деривації і композиції наступних іменників: *feuillée*, *machoire*, *passage*, *jongleur*, дієслів: *rougir*, *jaunir*, *verdir*, прикметників: *méchant*, *mauvais*, прислівників: *durement* та утворення композитів *toujours*, *beaucoup*, *adieu* etc.

Численні терміни класичної французької мови були також запозичені з регіональних мов, як от: з провансальської: *sigale*, *luzerne*; гасконської: *cadet*, *sère*; пікардійської: *caillou*; норманської: *crevette*, *varech*; бретонської: *dolmen*, *goémon*;

Латинський корінь *frig* від *frigidus* став основою виникнення слова *froid* та похідних від нього: *froideur*, *froidure*, *froidement* а також серії нових термінів від кореня *frig* з низкою нових значень: *frigide* – холодний, черствий (почуття); *frigo*– морожене м’ясо, холоднеча, *avoir frigo*– змерзнути, *fridaire*, *frigorifique* – охолоджений, *frigorifier*– охолоджуватит, а *frigoriste* – техник, який ремонтує холодильну техніку. Від *ovum* – *oeuf*; *accusativus- carnem*; *genitif carnis* *carn-viande*; *carne* тухлятина, падаць *carné* – тілесного кольору.

Еволюційні процеси французької мови включали також утворення похідних слів на основі вже існуючих. Період формування сучасної класичної французької мови включає утворення нових термінів наприклад, від *choir* – *échoir*– *échéance* та з новими значеннями особливо у фаховій лексиці *méchoir*, *méchant*, *déchoir*, *être déchu de nationalité*– позбавлений прав, національності; *déchéance du terme* – втрата права на виплату боргу(фін); *déchets nucléaires*– ядерні відходи, *déchets de route*– звичайні збитки.

Отже, що сучасна французька мова не відмовилася від численних старофранцузьких виразів, включивши їх в активний словник розмовної та літературної мови : *Quel bon vent vous amène? Tant va le pot aux puits qu’à la fin il casse*; *être à bonne école*; *faire la sourde oreille*; *regarder comme le loup blanc*;

vendre des vessies pour des lanternes. Більшість з цих виразів успішно нині функціонують не тільки в розмовній, а й у фаховій лексиці.

Нові терміни старофранцузької мови утворювалися також шляхом додавання суфіксів до коренів слів та мали словотворче значення: Серед них можна навести наступні суфікси: *on, oire, age, ée* – *un bucheron, un jongleur, le passage, la machoire, la feuilée, ondée, ramée, jonchée, potée, feuillage, herbage, pelage*. Суфікси, утворюючи загалом іменники, прикметники, прислівники у французькій мові, служать для вираження численних значень абстрактності, належності, позначаючи при тому жіночий чи чоловічий рід. Вони послужили для утворення ступенів порівняння прислівників, додаючи словам певного стилістичного забарвлення [4, с.105] українська мова. Суфікс *-ir* старофранцузької мови призвів до появи численних дієслів сучасної французької: *abêtir, assombrir, blanchir, colorir, bleuir, garantir, largir, lotir, assombrir, mûrir*. Подібні дієслова можуть мати, як причинові, так і інкоативні значення. Для порівняння: *Le soleil jaunit les feuilles* (сонце робить листя жовтим). *Les feuilles jaunissent en automne* (листя жовтіє восени).

Такі старофранцузькі префікси, як: *esse, ence, ré, eur* [2, с.37] призвели до утворення наступних композитів та дериватів: *malencontre, maladresse, malheur, malgré, malchance, faubourg* (старе написання *forbourg*), *forfait, forban, forain, forêt*.

В XIV- XV ст, а згодом в XVI ст., а надто в епоху Відродження, французька мова поповнила свій словниковий запас запозиченнями з книжної латині та грецької мови. Такі слова зазвичай вважалися науковими термінами. Вони стали інтернаціональними. Деякі з них поповнили не тільки словник літературних термінів, а й стали частиною розмовної французької лексики.

Варто вказати, що Церква була першою, яка вдалася до запозичень з книжної латині. До таких можна віднести наступні *église, diable, linge, image, chapitre*. Відповідно до змін, які відбувалися в економіці, техніці, медицині французька мова збагатила свій словниковий запас науковими, медичними, математичними та правовими термінами, запозиченими з латині, як до прикладу: *aloes, basilic, physicien, contusion, infection, diaphragme, furoncle*. Часто такі запозичення відбувалися шляхом поєднання коренів латинських та грецьких термінів. Ці запозичення складають значну частку нині поширених складних наукових термінів, таких як: *microbe, thermometre, hyppodrome, melomane, cosmonaute, géographie, gazoduc, oléoduc, astronomie, chirurgie*. Такі запозичення були пов'язані з необхідністю відтворити чи передати нові поняття, ідеї, наукові винаходи. Оскільки розмовній та фаховій лексиці французької мови бракувало таких слів як *récuréger, viscères, structure, concave, convexe, proportionnel, similitude*, французька мова запозичила саме ці терміни.

Важливо зазначити, що наукові терміни мали абсолютні підстави на їх запозичення у французькій мові. Це зумовлено насамперед тим, що слова французької мови не завжди піддавалися дериваційним процесам [2, с.43]. Ось чому лат. *Aquatique* і *igné*, як терміни розмовної латині, стали базовими для виникнення французьких дериватів, оскільки від французьких іменників *eau* і

feu неможливо було утворити відповідні прикметники. Тому на сьогоднішній день маємо новостворені терміни від даних латинізмів: aqueduc, aquifère; від igné – ignifère, ignifugation, ignifuge. Отже, саме завдяки своїй легкості піддаватися змінам фонетичних норм мови, латинська мова стала основою творення нових слів та виникнення численних наукових, літературних та розмовних термінів у французькій мові: famille, certitude, putréfaction. З часом, новоутворені терміни витіснили їх еквіваленти розмовної французької мови, як от: mesnage, certaineté, pourrison. Можна навести наступні наукові терміни, які появились у французькій мові у ХІУ столітті: domicile, confisquer, nomination, concave, proportionnel, géométrique, digérer, diagramme, confusion, furoncle.

Деякі латинські слова майже в оригіналі запозичувалися не тільки французькою мовою, але й іншими мовами і успішно функціонують по нині: auctoritas = autorité франц. autoritat =нім. autorita = італ; від лат. attributum= attribution =attribuzione (італ)= додане, = істотна ознака; від лат. aggravatio = aggravation = обтяжую. На їх основі утворилися слова з переносним значенням, що поширені в політичній, економічній фінансовій сферах французької мови. Багато термінів були запозичені в спорті: l'athlète, discobole, le pentathlon (спорт, що об'єднує п'ять видів спорту).

Особливість утворення французької лексики пояснюється багатьма причинами: 1. утворенням двох слів на основі одного запозиченого кореня слова, які мають на сьогоднішній день абсолютно різні значення. Ці слова називаються словами-дублетами. Інколи ці запозичення зазнавали нівелювання значень тієї самої семантичної групи, що часто-густо створювало і створює на сьогодні додаткові словникові незручності. В такий спосіб, не завжди можна співвіднести наступні термін urbain (міський) до ville (місто), hépatique (гепатичний) до foie (печінка) чи jour (день) до quotidien (щоденний). Тому можна говорити про французьку мову як про мову дублетів [1, с.271]. Французькі лінгвісти вважають такі терміни відхиленням від лексичних норм, що часто вносить труднощі в розуміння певної інформації. Наприклад слово з розмовної народної латині caput, призвело до утворення двох різних за значенням слів: chef– директор, начальних і cap – мис. У сучасній професійній лексиці термін le cap став частиною багатьох слів і виразів, особливо політичних та економічних: mettre le cap sur, tenir(dépasser) le cap, changement de cap – зміна обмінного курсу, capoter – зазнати невдачі, провалу. А taux capés – (фінанси)лімітовані процентні ставки. На основі chef утворилося багато нових словосполучень фахової лексики: chef d'équipe – головне підприємство ; chef de marché – менеджер по ринку; chef de travaux – прораб; chef des ventes – менеджер з продажу; au premier chef – в першу голову.

2. зникненням провідмінювання у французькій мові. Оскільки підмет у старофранцузькій мові відрізнявся від форми прямого додатка у старофранцузькій мові, це стало причиною появи інших слів (pater-pasteur; on-homme– comrain, у сучасній французькій мові sorain – compagnon.

3. утворенням слів на основі розмовної та літературної латині, зазнавши фонетичних змін розмовної французької мови (captivum–chétif) [1, с.271] було

перезапозичене в письмовій мові служителями церкви і стали основою виникнення нових політичних та медичних термінів (*captivum*– *captif*, *carper*; *potionem*– *poison* і *potion*; *auscultare* – *écouter* і *ausculter*. Значення цих термінів абсолютно різне.

Серед літературних запозичень інколи виступають так звані ізольовані слова: *clématite*, *scabreux*, *sporadique*, *inexruggable*. Вони складають цілу низку наукових термінів, які існують поряд з французькими словами розмовної мови. Отже, ми маємо паралельні групи наукових термінів; з одного боку: *oculaire*, *oculiste*, *monocle*, *binoculaire*, та термінів розмовної мови з іншого: *oeil*, *oeillet*, *oeilleton*, *oeillere*, *oeillade* etc. До прикладу, низка слів які утворилися на основі дієслова *voir* в розмовній мові: *voyant*, *voyeur*– наглядач; *voyeuriste*– допитливий; у літературній мові: *visible*, *invisible*, як калька з розмовної латини *visibilis*. Сукупність таких груп призвела до виникнення так званої семантичної сім'ї слів [2, с.43], складові частини яких уособлюють смисловий зв'язок з певними явищами дійсності. Цей зв'язок часто підсилюється подібними лексичними формами. Тому маємо: від *oeil* – *oculaire*; від *coeur* – *cordiaque*, *cordialement*, *cordialité*. Проте, такий смисловий зв'язок також не завжди відповідає дійсності, як у термінах *semaine* – *hebdomadaire*; *bois*– *ligneux*; *jour*– *diurne*; *été* – *estival*; *eau*– *aquatique*.

Численні французькі слова прямо ведуть своє походження від латинських термінів, які вже зазнали дериваційних процесів ще в самій латині [1, с.277]. До них можна віднести наступні: *conduire*, *induire*, *réduire*, *déduire*, *séduire*, *produire*, проте саме слово старофранцузької мови *duire* (вести) зникло. Його замінило нове – *mener*.

Доречно згадати, що більшість латинських числівників збереглися у французькій мові майже в незмінній формі: *unus*, *una*, *unum*, *duo*, *tres*(*trio*), *quattuor*, *cinque*, *sex*, *septem*, *octo*, *novem*, *decem* (*duo industriel*, *trio économiq̄ue*), та особливо є вживаними в економічній, політичній лексиці, а також в спорті, в музиці. Інші, зазнавши незначних фонетичних, орфографічних змін, збереглися, утворивши не тільки іменники, (*le tiercé gagant*– трійка лідерів), але й дієслова. Фінансова лексика багата на такі дієслова, які утворилися на базі латинських числівників: *doubler* збільшити вдвічі, *tripler* – втричі, *quadrupler* – в чотири, *quintupler*– в п'ять разів, *sextupler* –в шість, *septupler*–у сім разів, *octupler* –у вісім, *nonupler* –в дев'ять, *décupler*– в десятиро.

Центром формування французької мови стали колишні землі Римської імперії. Тому, численні латинські слова мають свої етимологічні корені. В давньоримській імперії суспільні засади базувалися на використанні рабської праці, продажу рабів, які мешкали разом зі своїми власниками. Це стало причиною появи наступних термінів *domus* (latin) – *la maison*; *dominus* – *le maitre de la maison*; пізніше– франц. *dominer*; *servus* – *l'esclavage*; *serviteur*– *domestique*; *pater* – *le père*; *mater*– *la mère*; *filius* – *le fils* [3, с.169]. Дієслово *agit* означало– проростає переді мною. Його форма *participle passe passif* – *actus*. З часом це дієслово набрало інших значень: *faire*, *traviller*, *agir* особливо в період розквіту сільського господарства в Римській імперії. Корені *age* і *act* призвели до

появи наступних термінів у французькій мові *activité, action, actif, agence...* Латинське дієслово *posse* походить від *esse* – бути спроможним зробити. Французька мова запозичила і одне і друге дієслово (*être*– бути та *pouvoir*– могли, влада). З часом, дієсловні форми *être* та *pouvoir* перейшли в категорію іменника: *pouvoir* (могти) *le pouvoir* – влада, *être*(бути) – *l'être* – людська істота, буття.

Говорячи про запозичення з латині не можна оминати латинські префікси, які вважаються дуже продуктивними в процесі творення нових слів у французькій мові. Термін префікс – від лат. *prae* попереду, *fixus* – прикріплений – це службова морфема, що стоїть перед коренем і творять нові слова. Особливість префіксів в тому, що вони, приєднуючись до цілого слова, здатні активно утворювати нові дієслова, іменники, прикметники, прислівники, надаючи різноманітних відтінків значення. Серед поширених латинських префіксів у французькій мові слід назвати: *sous, sub, sur, non*. Латинський префікс *co*(*con, com*) – об'єднання, спільність, сумісність, спричинив появу сотень французьких термінів: *concomittence, connivence, contracter, confiance, confondre, combattre, comparaître, contester*. Можна сказати, що широке використання префіксів у французькій мові спричинило появу неологізмів, тобто нових слів, що з'являються в мові відповідно до потреб суспільного розвитку, економічних процесів, фінансових змін в суспільстві: *un sous-ensemble, une sous-production, un sous-vetement, subconscient, une coproduction*. Людина з її невичерпним бажанням відкривати новий світ, який потребує відповідних назв, має потребу в нових термінах.

Слід наголосити, що нові слова служать не тільки для позначення певних явищ чи нових понять. Лексичні новотвори з'являються також внаслідок переосмислення застарілих назв [4, с.64], необхідності заміни їх точнішими, зрозумілішими, та такими, що відповідають фонетичним, лексичним, словотвірним нормам мови. Тому поряд з лексичними неологізмами з'явилося чимало неологізмів семантичних, тобто слів, що вже існують в мові та набувають нових значень. Інша причина появи неологізмів – в бажанні надати предметам, явищам, що вже існують в мові, іншу образнішу назву, більш суб'єктивну, яка відповідає світосприйманню певної особи. До них часто вдаються поети, письменники, політики, вчені, публіцисти. Тому, неологізми можна поділити на загальномовні та індивідуальні [4, с.65]. Якщо загальномовні виконують номінативну функцію, то індивідуальні викликані бажанням дати емоційно-експресивну характеристику чи оцінку даного поняття, яке вже має словесне позначення в мові. Можна впевнено стверджувати, що саме латинські префікси послужили для позначення цих важливих функцій.

Латинські префікси *sous, sub* передають значення розташування поблизу, підпорядкованості, субординації = *sur, contre, avec, au-delà, près de, pour, au-dessus, au-dessous; sur*– крайню ступінь; *non*–протиставлення чи відсутності. Цей латинський префікс призвів до утворення численних термінів у фаховій термінології: *surexploitation, surproduction, surcharger, subconscient, sublime, non-aligne, sous-alimentation, sous-estimer, sous-entendre, non-renouvelable, subarctique,*

subcontinent, subsaharien, survoler, surpoids, surexploitation, non-tension, non-ingerence; non-immixtion.

Префікси *in, im* вживаються для означення заперечення, відсутності чогось або проникнення всередину. Вони стали поштовхом для утворення численної кількості похідних слів: *immuable, imminent(e), insensible, insecurite, insalubre implication, insatisfait, implanter, immigrant, imprayer, impeccable, immobilisation*. Латинський префікс *in* в багатьох мовах призвів до виникнення численних економічних, фінансових термінів: в нім. *indissament* в італійській *indossamento* та у французькій – *indossement* – передатний напис власника на звороті чеків, векселів. *indossant* особа, яка робить напис на чеку чи векселі. Італійська мова привнесла також свій варіант значення слова: переказ, вид безготівкових рахунків.

Використовуючи префікс *en*, французька мова отримала нові фінансові терміни: *endossataire, endosseur* – особа, яка робить напис на чеку.

Префікс *ex* послужив для позначення відокремленості, позбавлення від чогось, звільнення, зміни якості. Він призвів до появи нових слів у розмовній та фаховій лексиці у французькій мові: *exaspérer, excessif, excédent* (економіка) *excision, exacerber, exonérer, expulser extirper, externe, extérieur, expatrier*. На основі латинського префікса *extra* – поза, крім, винятковість над– французька мова утворила терміни: *extrafin, extraordinaire, extrapoler*. та нові вирази *faire extra* – старатися У складних словах цей префікс спричинив появу низки слів, які стали ключовими у сфері дипломатії, політики, комерції, економіки: *expatrier, exhiber, exporter, ex-ministre, exclusion, exonérer, ex-mari*. Поєднуючись з англіцизмами, цей термін сприяв появі таких термінів: *ex-qua*– доставлено з причалу, *ex-ship* – доставлено з судна, *ex-ministre, ex-soviétique*. *Vice* призвів до утворення наступних політичних термінів: *vice-président, vice-consul, vice premier ministre*.

Латинський префікс *contra*– став основою виникнення численних фінансових, економічних, політичних термінів: *contre-achat* – зустрічна закупка; *contrefaçon*– фальсифікат(*contrepartie*); *contrebande, contrecarrer les plans* – зірвати плани; *contre-garantie*– контргарантія; *contremaître*– майстер; *contre-mesure* – відповідна дія; *contrepartie*–дилерська операція); *contrepartie financière* – грошова компенсація; *contrepartie de la masse monétaire*– забезпечення грошової маси; *en contrepartie de* – в обмін на; *contre-performance* – протилежний результат; *contrepiéd* – протилежність; *contre-proposition* – зустрічна пропозиція, *contre-valeur en rouble*– еквівалент в рублях. Цей префікс утворив в поєднанні з англіцизмами професійні терміни: *contre seing*– другий підпис, *le contrat doit être contresigné par le chef de service*– контракт вимагає підпису начальника відділу.

Латинський префікс *trans*– кризь, через, за, по той бік, за –став ключовим в утворенні політичної та економічної термінології: *transatlantique, transaction, transiger, transit, transformation, transfert, transport, transparence, actions transversales, transgression, transmission, économie de transition*.

Латинський суфікс *issime* став основою для поодиноких слів які означають найвищу ступінь дії: *narissime, rarissime*.

Важливими для французького словотворення є також поєднання як суфіксів, так і префіксів водночас: re-dé-faire. in-consol-able, dés-ac-coutum-ance....

Говорячи про латинізми, не можна оминати і численні латинські вирази, які вживаються у французькій фаховій літературі. До них можна віднести наступні: ad hoc – для даного випадку; ad modum – за зразком; a fortiori – тим паче; alias – той самий; alter ego – двійник; ante bellum – перед війною; a posteriori – на досвіді; a priori – раніше; ergo – отже; ex equo – нічия; exempli gratia – наприклад; ex – по чину; ex professo – відповідно до заняття; grosso modo – загалом; honoris causa – за заслуги; illico – зразу ж; ipso facto – тим самим; lapsus linguae – обмовка; lege artis – майстерно; modus vivendi – спосіб життя; nota bene – дуже важливо; pro et contra – за і проти; primo, secundo, tertio – по-перше, по-друге, по-третє; sic – саме так; sine die – на невизначений термін; sine qua non – необхідна умова; stricto sensu – в строгому розумінні; tabula rasa – пуста місце; terra incognita – недосягнута, невідоме; ultima ratio – крайній захід; vice versa – навпаки; nec plus ultra – далі нікуди.

Деякі латинські фразеологізми запозичені французькою мовою та вживаються без перекладу як і в багатьох мовах: terra incognita – невідома земля, veni, vidi, vici – прийшов, побачив, переміг (слова Ю. Цезаря з його доповіді перед Сенатом після перемоги понтійського царя Фарнака); verba volant, scripta manent – що написано пером, не витягнеш і волом; ex-cathedra – особливо авторитетно; hic et nunc – негайно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. H. Mittérand, J. Pagès-Pindon, R. Schmitt. Langue française. Grammaire, vocabulaire, expression. Paris : Collection Fernand Nathan, 1983.
2. A. Mauffrey, I. Cohen, A.M. Lilti. Grammaire française. Paris : Hachette. Classiques. 1985.
3. G. Grunenwald. Grammaire française et initiation au latin et au grec. Paris : F. Nathan, 1978.
4. О.Д. Пономаренко. Сучасна українська мова. Київ, "Либідь", 2001.
5. О.В. Шишковская, Л.Н. Первова, Н.В. Яковлева. Французский язык для экономистов (продвинутый курс). Москва. НВИ-Тезариус, 2003.

Стаття надійшла до редколегії 25.10.2011

Прийнята до друку 05.12.2011

BORROWINGS FROM THE OLD FRENCH AND LATIN IN FRENCH

Halyna Rabosh

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska St., 1, Lviv, Ukraine, 79000, tel. (0322) 394-198*

Borrowings from the Old French and Latin give grounds to consider French as the language of doublets. French reverted to wide use of Latin suffixes and prefixes for the creation of new scientific terms and words of spoken French.

Key words: borrowings, derivatives, prefixes.

**ЗАИМСТВОВАНИЯ ИЗ СТАРОФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА И
ЛАТЫНИ ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ**

Галина Рабош

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел. (0322) 394-198*

Заимствования із старофранцузского языка и латыни дают возможность рассматривать французский язык, как язык дублетов. Французский язык широко использует суффиксы и префиксы из классической латыни для образования научных терминов и слов классического французского языка.

Ключевые слова: заимствования, дериваты, префикс.